

ARNAVUTLUK'TAKİ SELEFİ VE TEKFİRCİ HAREKET ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ÇÖZÜMLEME

Avni Z. Lala*

Özet

Araştırmanın ana teması son yirmi yılda Arnavutluk'a yayılan İslâmi akımların sosyolojik açıdan incelenmesidir. Küreselleşen dünyanın hızlı bir değişim içinde olduğu göz önünde bulundurulduğunda son asırda İslâm dünyasında baş gösteren ihya hareketlerin amaçları daha rahat anlaşılır. Selefi ve Tekfirciliğin kısa tarihçesinden bahsettikten sonra bu akımların Arnavutluk'taki yansımaları üzerinde durulan araştırmada, bölgedeki Selefi ve Tekfirci hareketlerin gelişimi ve stratejileri, bunun yanında Arnavutluk toplumun bu akımlara bakış açısı incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Selefilik, Tekfircilik, Arnavutluk.

Abstract

The main subject of our research in review of sociological perspective is to explore the Islamic movements which placed in Albania at last two decades. When we grasp how many fast changed our globalisation world, it's not difficult to understand the targets and objectives of revivalist movements which emerged in the Islamic world at last century. After mention a short history of salafi and takfir we focused on their reflections in Albania. In this study, as well as it's tried to explore the development and strategies of salafi and takfir movements in Albania, it's also tried to explore the perspective of Albanian society.

Key Words: Salafi, Takfir-Movement, Albania.

* Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi

Selefilğin Kısa Tarihçesi

Selef kavramı, Arapça s-l-f kökünden türetilmiştir. Lügatta "bir kimsenin kendisinden önce gelen" anlamını taşır, zıttı *halef* kelimesidir.¹ İslâm'ın ilk asrında yaşayan Müslümanlar (sahabe, tabiin hatta tebeu't-tabiin) selef olarak tanınmaktadır. Selef kelimesi, önceki nesilleri ifade ettiği için soy, fazilet, dinî ilimlerde üstünlük, itibar ve saygı gibi olumlu anlamlar içermektedir.² Bu nedenle selef kelimesi mutlak anlamda kullanıldığı zaman ashab, tabiin ve onlara uyan imamların faziletliileri, sünnete uyumları hususunda ümmetin ittifak ettiği kişiler kastedilmektedir.³ Selefilik, inanç sistemi ve dini ritüel tartışmalarında terminolojik açıdan İslâm'ın ilk asrında yaşayan âlimlerin görüşlerini sorgulamaksızın kabul etmektir. Ehl-i sünnet içinde kabul edilen ancak kendine has bir konumu olan Selefiyye, zaman içerisinde farklı kültürlerden gelen tehditlere karşı, hadis rivayetlerine sınıksız bağlı kalan bir anlayış benimsemiştir.

Selefi ekol tarihte kimi zaman başka isimlerle tanınmıştır. Bu isimlerden *Eseriyye* veya *Ehl-i Eser*, İslâm dinini anlama hususunda sahabe, tabiin ve bunlara uyan imamların düşüncelerini olduğu gibi benimsemek ve ona göre amel etmek manasına gelir. Öyle ki *Ehl-i Hadis* veya *Ashâb-ı Hadis olanlar*, İslâm dinini hadislerde geçtiği biçimiyle, ilavesiz ve eksiksiz olarak aynen kabul edenler demektir. Söz konusu "hadis" kavramı, Hz. Peygamber'in sünnetiyle sınırlı olmayıp, aynı zamanda sahabe, tabiin ve tebeu't-tabiinin düşünce ve yaşayış tarzlarını da içine alacak şekilde geniş bir anlamı ihtiva eder. Selefi akımlar içinde yer alan *Sıfatiye*, Allah'ın sıfatlarını diğer itikâdî mezhepler Maturidî ve Eş'ariler gibi belirli sayıya indirmezler. *İsbatiyye* ise Allah'ı "Allah araz değildir", şeklindeki olumsuz sıfatlarla değil "Allah Alîmdir, Halîmdir," gibi olumlu sıfatlarla tanımlar.⁴

Hiz. Peygamber, zamanındaki itikâdî ve amelî problemleri bizzat çözerdi. Sahabe ve tabiin de Hiz. Peygamber'den gördükleri ya da kendilerine nakledilen bilgiler ışığında amel etmişler ve bir mezhep-

¹ Firuzabadi, Muhammed b. Yakub, *el-Kamusu'l Muhit*, Darul-Fikr, Beyrut, 1995, s. 738.

² Özerverli, M. Şait, "Selefiyye", *D.İ.A.*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., c. XXXVI, İstanbul, 2009, s. 399.

³ Topaloğlu, Bekir, *Kelam İlmi: Giriş*, Damla Yay., 8. Baskı, İstanbul, 2007, s. 113.

⁴ Uludağ, Süleyman, *İslâm Düşüncesinin Yapısı*, Dergah Yay., 5. Baskı, İstanbul, 2009, ss. 29-30.

leşmeye gitmemişlerdi. Bunun yanında kelâmî veya tasavvufî tartışmalar ve buna bağlı yorumlar da yaygın değildi. Vahiy ile muhatapları arasında henüz bir engel olmaması; bu çerçevede insanların dini konularda herhangi bir şey öğrenmek istediklerinde Hz. Peygamber'e başvurabilmeleri ve Müslümanların henüz dış kültürlerin yoğun etkileriyle karşılaşmaması, ilk neslin özellikle müteşâbih ayetleri yorumlamaktan kaçınmasına sebep olmuştur.

İslâm'ın ilk asrında bugün Selefilik olarak bilinen anlayışın hâkim olduğu müşahede edilir. Ancak ikinci asırdan itibaren İslâm coğrafyasının büyümesiyle, birtakım görüş ayrılıkları ortaya çıkmış ve dinî anlayış heterojenleşmeye başlamıştır. Selefi dönem, genellikle mütekaddimîn (öncekiler) ve müteahhirîn (sonrakiler) olmak üzere ikiye ayrılır. Ahmed bin Hanbel⁵ ile başlayan mütekaddimîn Selefilik anlayışı İbn Teymiye dönemine kadar uzanır. "Hadis imamı" olarak da bilinen Ahmed bin Hanbel, Selefi ekolün oluşumunda önemli bir rol oynamış, gerek düşüncede gerekse uygulamada ekole muhalif davranmamıştır. Gerçekliği tartışmalı olsa da, tarih kitaplarında yer alan ve Selefler arasında da anlatılan rivayete göre, Kûfe'de kendisine karpuz ikram edilen İmam Ahmed b. Hanbel, Hz. Peygamber'in nasıl karpuz yediğini bilmediğinden dolayı ikramı reddetmiştir. Bu her ne kadar sahihliği tartışmalı bir rivayetse de Selefi anlayışın tipik yaklaşımına bir örnektir.

Müteahhirîn Selefilik anlayışı İbn Teymiyye ile başlamaktadır. Bu dönemin Selefiligi önceki devire göre daha sistematiktir. Nitekim ilk dönem Selefleri, felsefi düşüncüyü incelemeyi reddederken, İbn Teymiyye ve onun ardından İbni Kayyim el-Cevziyye, kelam, tasavvuf ve felsefe konularında çok daha fazla bilgi edinerek karşı tavır geliştirmişlerdir. Yaptıkları sert eleştirilerle Müslümanların da bu ilimlerden kaçınmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla müteahhirîn Selefi ekolü yüksek bilgi düzeyine sahip sistematik yaklaşımlarıyla halkı daha çok etkilemeyi başarabilmiştir.⁶

⁵ Ahmed bin Hanbel'in künyesi: Ebû Abdillâh Bin Muhammed bin Hanbel eş-Şeybani ez-Zuhallî el-Vâilî el-Basrî el-Mervezî el-Bağdâdî (164-241/780-855). Bağdat'ta dünyaya geldi. Ayrıca hayatı için bkz. Muhammed Ebu Zehra, *Ahmed İbn Hanbel: Hayatı, Görüşleri Ve Fıkıhtaki Yeri*, (çev. Osman Keskiöğlü), Ankara 1984, s. 21.

⁶ Topaloğlu, *a.g.e.*, s. 117.

XIX. yüzyılın sonları ile XX. yüzyılın başlarında, Arap ülkelerinin büyük şehirlerinde dinamik bir güç olarak çağdaş Seleflilik ortaya çıktı. Ancak bu çağdaş Seleflilik dinî tartışmaların yoğun olduğu bir arenada farklı görüşlere sahip âlimlerin meydana getirdiği bir kümeydi.⁷ Yeni Seleflilik de kelim ve tasavvufu yoğrulmuş bir İslâm düşüncesinin Müslümanların dinî, sosyal ve siyasal problemlerine deva olamayacağını, dolayısıyla gerçek çözümün İslâm'ın özüne dönülmesiyle imkân bulacağını vurgulamaktadır.⁸

Anlaşılabileceği üzere Selefi anlayış, dini konularda Kuran, sünnet, sahabe ve tabiin görüşleri dışında bir fikir ortaya koymak arzusunda olmayan, hükümlerini naslardan ve ilk dönem uygulamalarından çıkaran bir metod benimsemektedir.

Tekfircilik Hareketi ve Kaynağı

Tekfir; Müslüman olarak bilinen bir kimsenin, tevhid akidesine aykırı inanç, söz ve fiillerinden dolayı küfrüne hükmedilmesi demektir. Tekfircilik yeni bir hareket olmasına rağmen kökenleri Haricîlere dayanır. Haricîye İslâm'da siyasi anlamda ilk ortaya çıkan akımlardan biridir. Haricîliğin doğuşu Sıffin Savaşı'nda (657), hakem meselesinin ortaya atılmasına bağlansa da⁹ kuruluşunu sadece bu olayla ilişkilendirmek sosyolojik açıdan doğru değildir. Olayların tek bir sebebe bağlandığı indirgemeci bir yöntem, hakikatleri kavrama konusunda engel teşkil eder.

Haricîlik Hz. Ali'nin hilafet döneminde teşekkül edip Emevi döneminde özellikle kuzey Afrika'da genel bir gelişme kaydetmiştir. Abbasi dönemine ulaşılmasıyla birlikte daha güçlü bir konuma gelmiş ve değişik bölgelerde isyan çıkarabilmişlerdir.¹⁰ Günümüzde varlığını sürdüren tek haricî ekol olan İbâdiye'nin hayatta kalmasının nedenlerinden biri ise Haricîlerin en ılımlı grubunu teşkil etmesi ve düşünce

⁷ Nafi, Basheer M., "Yeniden Dirilen Seleflilik: Nu'man El-Alusi ve iki Ahmed Muhakemesi", (çev. Kadir Gömbeyaz), *Marife*, Yıl. 9, S. 3, Kış 2009, s. 319.

⁸ Uludağ, a.g.e., s. 31.

⁹ Öz, Mustafa, *Başlangıçtan Günümüze İslâm Mezhepleri Tarihi*, İletişim Yay., İstanbul, 2011, s. 85.

¹⁰ Öz, Mustafa, "Hariciler", *D.İ.A.*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., c. XVI, İstanbul, 1997, s. 176.

itibariyle diğer İslâmi cemaatlere yakın bir noktada yer almasıdır.¹¹ Çalışmada adı geçen Tekfircilerle ilgili olarak ilk Haricî guruplarla birebir bağlantı kurulmaması gerekir. Nitekim tarihte yaşamış Haricîler ile bu günkü Arnavutluk'ta bulunan Tekfirciler arasında büyük bir farklılaşma söz konusudur.

Haricî fırkaları arasında birbirinden farklı görüşler varsa da fırkaların büyük bir çoğunluğu şu görüşlerde fikir birliğindedirler;

a) Hz. Ali, Hz. Osman, Hz. Ali ile Hz. Muaviye arasında hakemlik yapan Amr b. el-As ve Ebu Musa el-Eş'ari'yi ve bu hakemlerin hükümlerine razı olan herkesi; Cemel olayında bulunan Hz. Aişe, Hz. Talha ve Hz. Zübeyr'i tekfir etmek. b) Büyük günah işleyen kimsenin ebedi cehennemlik bir kâfir olduğuna inanmak. c) Zâlim imama (devlet başkanına) karşı çıkmayı vacip saymak. Onlara göre, -Ehl-i Sünnetin aksine- imamın Kureyş kabilesine mensubiyeti şart değildir. Şia'nın aksine imam, nass ve tayinle değil, hür seçimle seçilmelidir. İmam haktan saparsa azledilir ve hatta öldürülebilir. İmanın her zaman bulunması şart değildir. Şayet bulunacaksa bunun hür veya köle olması da mümkündür.¹²

Haricîlerin, Ehl-i Sünnet dışına iten temel doktrini hakem olayında Allah'ın hükmünü değil de hakemlerin hükmünü (hâkimliğini) kabul ederek büyük günah işleyenleri Müslüman olarak kabul etmeyip bir an önce öldürülmeleri gerektiği yönündeki görüşleriydi.

Selefilik ve Tekfirciliğin Arnavutluk'a Girişi ve Benimsenmesi

1990 yıllarından sonra komünist sistemin yıkılmasıyla Arnavutluk'ta köklü değişimler meydana geldi.¹³ Bu değişimler başta siyasî olmak üzere, çok yönlü bir özelliğe sahipti. Diğer bir ifade ile komünist rejimin yıkılmasıyla anomi baş gösterdi.

1991'den sonra Arnavutluk halkı komünizm rejiminden çıkıp çok partili demokratik bir sisteme geçse de kültürel ve ahlaki açıdan bir boşluk içerisindeydi. Bunun yanı sıra halkı dini yönden bilgilendire-

¹¹ Ebu Zehra, Muhammed, *İslamda İtikadi-Siyasi ve Fikhi Mezhepler Tarihi*, (çev. Sıbğatullah Kaya), Şura Yay., İstanbul, 1993, s. 80.

¹² Özalp, a.g.m., s. 341.

¹³ Claver, Nathalie, "Islam, State and Society in Post-Communist Albania", *Muslim Identity and the Balkan State*, ed. Hugh Poulton ve Taji Farouki, C. Hourst & Co. (Publishers) Ltd., London, 1997, s. 116.

cek kişiler yetersizdi. Örneğin Kavaya Müftüsü Muhamed Hoxha Kosova'dan gelmişti.¹⁴ Bütün bunlar Arnavut halkının İşlâmî kimliğini yeniden kazanması yolunda birer engeldi. Halk manevi boşluğu doldurmak için bir şeyler beklerken bunu dolduracak "mahalli" âlimler mevcut değildi. Bu nedenle Sabri Koçi¹⁵ İşlâm dünyasına yönelmek zorunda kalmıştı.¹⁶ Böylece İşlâm dünyası, farklı kuruluş ve organizasyonlarını Arnavut halkına yardım etmek amacıyla ülkeye gönderdi.¹⁷ Bu kuruluşlar ülke geneline yayıldı ve cami yapım ve restorasyon faaliyetlerinin yanında, yetim ve yoksul ailelere maddi yardım faaliyetlerinde bulunmaya başladılar. Bunun yanı sıra birçok Müslüman Arnavutu da ücretsiz hacca götürdüler.¹⁸

Farklı İşlâm ülkelerinden yardım amaçlı kuruluşların gelmesi ve bunları dini anlamda kontrol edebilecek her hangi bir otoritenin olmaması farklı düşüncelere sahip akımların ülkede yayılmaya başlamasına neden oldu. Ancak Arnavutluk'ta Selefilik ve Tekfircilik anlayışının Arap ülkelerinden gelen farklı dini anlayıştaki insan ve akımlardan ziyade, Arnavut gençlerin İşlâm'ı öğrenmek amacıyla gittikleri ülkelerden etkilenmeleri sonucu yayıldığını söylemek daha doğrudur. Nitekim Selefilik hangi ülkede daha fazla kurumsallaşmışsa, o ülkelerde okuyan gençler, öğrenimini bitirdikten sonra o kültürü ve din anlayışını kucaklayıp Arnavutluk'a dönmüşlerdir. Benzer şey Tekfircilik için de söylenebilir. Bu öğrenciler saf bir niyetle İşlâm'ı öğrenmek için gittikleri ülkelerin mahalli kültüründen çok etkilenmiş ve bunu Arnavutluk'a taşıyarak farklı Selefî anlayışların ve Tekfirciliğin gelişiminde önemli rol oynamışlardır.

Selefilik ve Tekfirciliğin Arnavutluk'ta yayılma nedenlerinin yanında ülkedeki geleneksel İşlâm'ın yaşanmasındaki boşluk ve çöküş

¹⁴ Claver, *a.g.m.*, s. 123.

¹⁵ Sabri Koçi (1921/2004) 14 Mayıs 1921 yılında Librazhd İline bağlı Orenje köyünde fakir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Arnavutluk'ta dini tahsil gördü, 4 Haziran 1966'da tutuklanıp hapse girdi ve 22 Ekim 1986'da hapisten çıktı. 1991-2004 yıllarında Arnavutluk Müslüman Komitesi'nin başkanlığını yaptı. Sabri Koçi Arnavutluk'ta İşlâm'ın ihyası konusunda çok önemli bir rol oynamıştır.

¹⁶ Claver, *a.g.m.*, s. 124.

¹⁷ Claver, *a.g.m.*, s. 121.

¹⁸ Vickers, Miranda, "Islam in Albania", *Advanced Research and Assessment Group Balkans Series*, 08/09 March 2008, s. 4.

ile din adamlarının insanları bilinçlendirme konusundaki yetersizliği gelmektedir. Arnavutluk'a Marksist sistem gelmeden önce özellikle ülkenin kuzeyindeki din adamları İslâm'ı adeta kast sistemine dönüştürmüşlerdi. Sadece Hoxha (Hoca) ve Shehu/Shehi (Şehu/ Şehi) lakapları taşıyanlar dinî ilimleri tahsil edebiliyordu. Bu dini liderlik de nesilden nesile miras kalıyordu. İstanbul ve Üsküp'te okuyanlar memleketlerine döndüklerinde, okudukları ve edindikleri bilgileri insanları aydınlanmak yerine, onları sömürmek ve para kazanmak için kullanmışlar, İslâmî bilgileri diğer insanlara aktarmak yerine, sadece kendi çocuklarına anlatmışlardır. Bir imama göre bir köyde veya civarında kendisinden başka imamın olmaması daha çok gelir demektir. İslâm'a göre kefenlenip defnedilmek isteyen her aile yılda 24 okka¹⁹ mısırı imama vermek zorunda bırakılıyordu. Burada ailenin yoksul olup olmadığına bakılmaz, aksi takdirde kefenlenip defnedilmezdi. Dahası bir imamın köyünde, cenaze işleri için ölünün ailesi tarafından başka bir köyün imamı çağrıldıysa buna da izin verilmezdi. Arnavutluk'ta alışlagelmiş din görevlilerinin eksikliği ve yetersizliği açık bir şekilde görülmektedir. En üst düzeydeki yetkililerden cami imamlarına kadar Kur'an tilaveti, tecvid ve diğer dini bilgiler konusunda hala ciddi problemler söz konusudur. İşlevselci yaklaşım bir kurumun işlevini yerine getirememesi halinde bu boşluğu başka bir kurumun dolduracağını söyler. Nitekim Arnavutluk'taki durum da böyle gelişmiş; yeni İslâmî akımlar alışlagelmiş İslâm'ın boşluğunu doldurup dinin esaslarını canlandırarak, geleneksel din anlayışının bir alternatifi olarak ortaya çıkmışlardır. Bu akımların etkili olduğu ana kitle de gençlerden oluşmaktadır.

Yeni dini hareketlere mensup üyelerin yaş ortalamaları incelendiğinde daha çok genç nüfusun ön plana çıktığı görülmüştür. Hatta bu sebeple Alman sosyal bilimciler yeni dinî hareketlere, *Gençlik Dinleri* adını vermiştir.²⁰ Arnavutluk'ta Selefi ve Tekfirci akımlar daha çok gençler arasında yayılmaktadır. Psiko-sosyal açıdan da gençlerin yaşlılara göre değişime daha açık olduğu bir gerçektir. Geriye doğru bakıldığında salt yeni dini akımların değil, her türlü ideoloji ve anlayışın daha çok genç ve orta yaşlı insanlarca kabul gördüğü söyleyebilir.

¹⁹ Eski ağırlık birimi.

²⁰ Sanıkçoğlu, Ekrem, "Yeni Dini Akımlar", *Dinler Tarihi Araştırmaları II*, Dinler Tarihi Derneği Yay., Ankara, 2000, s. 81.

Nitekim İslâm'ı da ilk olarak genç ve orta yaşlı insanlar kabul etmiştir. Hz. Peygamberin amcası Ebu Talib, yeğenini çok sevmesi ve korumasına rağmen İslâm'ı kabul edememiştir. Bu bağlamda Arnavutluk'taki camilere gidildiğinde yaşlılarla karşılaşmak hemen hemen imkânsızdır.

Gençlik konusundaki psiko-sosyal analizler dikkatli bir şekilde ele alındığında, Arnavutluk'taki Seleflilik ve diğeri dini akımlara katılanların yaş ortalamasınının 20-35 arasında olması hiç de şaşırtıcı değildir. Bununla birlikte, Arnavut gençlerin büyük bir kısmının Selefi veya Tekfirci olmadan, kısa bir süre de olsa, İslâmi bir tecrübe yaşadıkları görülmektedir.

Arnavutluk ile Türkiye'de vakit namazları için camiye katılım yaş ortalaması karşılaştırıldığında, zıt bir tablo ortaya çıkar. Türkiye'de ileri yaşlarda camiye katılım artarken Arnavutluk'ta daha çok genç neslin camileri doldurdukları dikkat çekmektedir. Bunların arasında birçok genç, Selefi ve Tekfirci harekete katılmalarını Allah'ın lütfuyla açıklamaktadır. Yaptığımız mülakat esnasında dikkatimizi çeken ilginç bir diyalogda Selefi bir genç şöyle demektedir;

"Ben dindar bir Müslüman olmadan önce İslâm hakkında ön yargılara sahiptim... Meraklıydım. Çevremde tanıştığım birkaç Selefi genç vardı ve onlar bana sürekli dini kitaplar veriyordu. Kafama takılan soruları onlara sorup danışırdım. Sonunda Allah'ın takdiriyle İslâm'ın yükümlülüklerini öğrendim."

Tüm örnekler yukarıdaki gençte olduğu gibi salt dini duygularla cereyan etmemektedir. Özellikle 1992'lerde Arap yardım kuruluşlarının sosyal faaliyetleri yoğun bir şekilde devam ettiği zaman, birçok insan sırf iş ve para edinmek amacıyla görünüşte dindar bir tavır sergilemişler ve bu kaynaklardan istifade etmişlerdir. Bu nedenle her harekette olduğu gibi, Selefi ve Tekfirci akımda da daha çok gençler ön plana çıkmakla beraber, farklı sebeplerden dolayı harekete giren ve ayrılan kişiler söz konusu olmuştur. Gençlerin değişime açık yönü bu noktada da ortaya çıkmakta ve tam bir istikrar görülmemektedir. Ancak ister Selefi ister Tekfirci isterse diğeri dini hareketler olsun, hepsinin genç nesille kuvvet bulduğu ve varlığını sürdürdüğünü söylenebilir.

Arnavutluk'ta Seleflilik ve Tekfirciğin Bugünkü Durumu

Arnavutluk'taki Selefleri ve Tekfircileri İsimlendirme Problemi

Dini hareketlere ilişkin problemlerden biri de isimlendirme problemidir. Genellikle yeni dini hareketlerle ilgili içsel ve dışsal olmak üzere iki yönlü isimlendirme söz konusudur. Ancak bir grubun mensupları kendilerini nasıl isimlendiriyorlar ise, ona göre tanımlanmaları daha doğru ve objektiftir. Öyle ki çağdaş din sosyolojisinin yaklaşımlarından biri olan fenomenoloji/görüngübilim yaklaşımı *şeylerin aslına dönme* çağrısı yapar. Buna göre Edmund Husserl eşyaları özüne göre tanımlama ihtiyacını hisseder.²¹ O halde hareketleri veya oluşumları tanımlarken de içeriden yapılan isimlendirmeleri göz önünde bulundurmak gerekir.

Arnavut toplumunda kimin Selefi kimin Tekfirci olduğunu fark etmek çok güçtür. Bazı entelektüeller Selefleri Tekfirci gruba dâhil ederek yanlışla düşmüşlerdir. Bu karalama kampanyasını fırsat bilen İsmail Kadere, Kastriot Myftari gibi bazı aydınlar da Tekfirci ve Selefler gibi aşırı İslâmcı akımları bahane ederek tüm Müslümanları aşağılama cihetine gitmişlerdir.

Objektiflik ilkesi göz önünde bulundurularak grup üyelerinin kendilerini tanımlamalarının dışına çıkmazsak, esasen Arnavutluk'ta Tekfircilikten de bahsedemeyiz. Nitekim Arnavutluk'ta kendilerini Tekfirci ya da Haricî olarak tanımlayan bir grup yoktur. Onlara Haricî denildiğinde Haricî olmadıklarını, büyük günah işleyen bir Müslüman'ı tekfir etmemeleriyle delillendirirler. Gerçekte bu kimselere Haricî denmese de Haricîlik tezahürünü taşıdıkları için Tekfirci oldukları söylenebilir Arnavutluk'taki Tekfirciler her ne kadar kendilerini Selefi olarak tanımlıyorlarsa da, incelendiğinde kendilerinde Haricî yansımaların varlığına şahit olunacaktır. Haricîler ile bugünkü Tekfircilerin "Hüküm ancak Allah'ındır" sloganı ortaktır. Ancak ilk Haricîler ile bugünkü Tekfircilerin arasındaki temel fark büyük günah işleyen bir Müslüman'ın kâfir sayılıp sayılmaması görüşüdür. İslâm'da tekfirin varlığı sorununda Müslüman aydınlar hemfikir değildir. Ehl-i sünnette "*ehl-i kible tekfir edilmez*" şeklinde bir kaide mevcuttur. Bunun yanında Hz. Peygamberin, "*Kim Allah'tan başka bir ilah olmadığı söylerse cennete girer*", hadisinden hareketle çoğu kelamcı "*La ilahe illallah*" diyen herkesi Müslüman kabul eder. Buna karşın Yusuf el-Kardavî *İman*

²¹ Kurt, Abdurrahman, *Din Sosyolojisi*, Dora Yay., Bursa 2011, s. 50.

ve *İslâm'da İtidal* adlı eserinde tereddüt etmeden üç grubun tekfir edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bunlardan biri Allah'ın şeriatını açık bir şekilde reddeden yöneticileridir.²² Müslüman düşünürlerin tekfere farklı yaklaşımları dikkate alındığında, bu tür gruplarla karşılaşmak doğal olduğu görülür.

Demografik ve Coğrafik Dağılım

Tekfirci ve Selefi hareketler analiz edildiğinde, Arnavutluk'ta resmen örgütlenmiş olmadıkları ancak belirli gruplaşmaların olduğu söylenebilir. Ülkedeki bu iki akımın nüfusu hakkında net bir veri olmamakla birlikte, neredeyse Arnavutluk'un her kasabasında Selefi ya da Tekfirci bulmak mümkündür. Ancak en çok buldukları şehirler Tiran, Elbasan, Kavaya ve Dıraç (Durrës) gibi, Arnavutluk'un orta bölgesindeki büyük yerleşim yerleridir. 1992'den sonra bu şehirlere göçlerin artması, ayrıca Arnavutluk'un güneyinde fazla Sünni Müslümanların fazla olmayışı bölgedeki Selefi ve Tekfirci nüfusu yükseltmiştir. Özellikle Himara bölgesindeki halkın büyük oranını, ya Bektaşiler ya da Ortodokslar oluşturmaktaydı. Selefler, köylere göre daha çok şehirlerde yaşamaktadırlar. Benzer şey Tekfirciler için de söylenebilir. Şehirlerde yaşayanlar köylerde bulunanlara göre daha eğitilidir.

Her iki hareket çok eşliliği kabul ve teşvik etmekle birlikte, ekonomik şartların etkisiyle çok eşlilerin sayısı azdır. Ancak bunu sadece ekonomik şartlara bağlamak, sosyolojik açıdan yeterli değildir. Bunun yanında çevresel şartlar da önemlidir. Zira toplum nezdinde meşruiyet arayan Selefler, çok eşliliği caiz olarak görmekle beraber uygulamayı gerekli bulmamaktadırlar. Selefler arasında doğurganlık oranı ve nüfus artışı oldukça düşüktür. Diğer taraftan Tekfircilerin çok eşle evlenmemeleri, ekonomik şartlara bağlanabilir. Çünkü Tekfirciler topluma entegre edilmek şöyle dursun, daha çok ona karşı direnmeye çalışırlar. Her iki hareketin üyelerinin çoğu genç olduğundan evlenenlerin sayısı azdır. Evli Seleflerin az çocuk yapmaları, Arnavut toplumdaki modern nüfus planlamalarından etkilendiklerini göstermektedir. Diğer taraftan büyük şehirlerde yaşayan Seleflerin geniş aile modelinden çekirdek aile modeline geçtiği dikkat çekmektedir. Buna

²² el-Kardavi Yusuf, *İman ve İslâm'da İtidal*, (çev. Mehmet Yolcu), Çıra Yay., İstanbul, 2006, s. 53.

karşılık olarak az gelişmiş kentlerde ve kırsal alanlardaki Selefler geniş aileyi tercih etmektedir ve doğurganlık oranı da kentlere göre daha yüksektir.

Dış görünüş açısından Selefi ve Tekfircilerin belirli kıyafetleri olmamakla birlikte, bir giyim felsefeleri vardır. Bir başka ifade ile Arnavutluk'ta Tekfirci ve Selefler cübbeden kot pantolona kadar her türlü giysiyi giyerler. Ancak giysinin geniş olması şartını koşar, moda olan ve paçaları yere değen pantolonları giymezler. Hz. Peygamberin ayak bileklerini aşan izarı giymeyi yasakladığı hadisini²³ yorumlamaksızın kabul ederler. Özellikle Tekfirciler hadisin hükmünü zahiri olarak almakta ısrar ederler. Onları diğer insanlardan ayıran bir başka simge de sakaldır. Sakal bırakmayı çok önemseyen Selefler tıraş olmak bir yana sakalı düzeltmeyi bile reddetmektedir. Özellikle Tekfircilikte sakal bırakmak dini bir farz olup, onu kesen de büyük günah işlemiş sayılır. Papaz ve rahiplere benzememek için de bıyıklarını kısaltırlar. Sakalsız ve görünüşte diğer insanlardan farkı olmayan Selefler de vardır. Arnavut gençler Selefi olduktan sonra Eduard, Ferdinand ve Edmond gibi eski adlarını İslâmi olmadığı gerekçesiyle ya mahkemeye gidip değiştirmiş ya da İslâmi bir takma isim benimsemişlerdir. Tekfirci olan gençler ise isimlerini değiştirse de tağut saydıkları mahkemelere başvurmayı şirk sayarlar.

Seleflerin ve Tekfircilerin İnanç ve Dini Praktikleri

Arnavutluk'taki Selefler, dünyadaki Seleflere benzer bir inanç ve uygulama sistemi takip etmektedirler. Dinin esasları Kur'an, Sünnet ve Selef uygulamalarında belirlenmiştir. Dini konularda kelam ve mantık yoluna başvurulmaz.²⁴ Tüm Selefler, tevhid akidesini itikadî mezheplerin bakış açısından farklı bir şekilde ele alıp onu, dinî-içtimai bir prensip olarak değerlendirmektedir. Buna göre, asıl tevhid ibadette olduğu gibi, sosyal düzenin kaynağında, bireysel ve toplumsal davranışlarda da Tanrı'yı birlemektir. Diğer esas da taklidin reddidir. Dini, bid'atlerden temizlemek, iyiliği emredip kötülüklerden alıkoymak ameli tevhidi oluşturmaktadır. İbn Teymiye ve Muhammed b.

²³ Ahmed B. Hanbel, *Müsnedü'l-İmam Ahmed b. Hanbel*, c. XII, Thk. Şuayb el-Arnâvûd, Müessesetür-Risale, ts., s. 433.

²⁴ Kutlu, Sönmez ve Arkadaşları, *İslâm Düşünce Ekolleri Tarihi*, ed. Hasan Onat, Ankuzem Yay., Ankara, 2006, s. 228.

Abdülvehhab'a göre, gerçek tevhid, Allah'ın ve Peygamber'in dışında emir ve yasak koyucu kabul etmemektir. Bu bağlamda Hz. Peygamber zamanından sonra ıslah amaçlı yapılan her türlü içtihat bid'at sayılır.²⁵ Selefilere göre iyi amaçlı bid'at (bid'at-i hasene) ve kötü amaçlı bid'at (bid'at-i seyyie) ayrımı söz konusu değildir.

Selefilere göre mezarlar ziyaret edilse de türbeler ziyaret edilmez ve buradan asla medet umulmaz. Evi korumak için sarımsak, hayvan veya insan figürlü oyuncak asılması, türbelerden getirilen taşların konulması, insanların muska taşması caiz görülmez. Bunlar şirk olarak telakki edilir. Tarikat yapılanması ve rabıta da aynı şekilde ele alınır. Mezarlarda Kur'an okumak, mevlid okumak, Kadir gecesinin dışındaki diğer kandil gecelerini faziletli saymak, zühr-i ahir namazını kılmak, vakit namazlarının sonunda cemaatle tespih çekmek ve dua etmek bid'at olarak görülür.

Selefilere, dini pratikler konusunda son derece titizdirler. Mümkün oldukça vakit namazlarını cemaatle kılmaya özen gösterirler. Bu titizlik, yalnız namaz konusunda değil, hemen tüm ibadetlerde görülmektedir. İyiliği emredip kötülükten alıkoyma prensibine çok bağlı olan Selefilere, seküler ile kutsal arasında ayırım yapmaz, dünyadaki her şeyin dini bir anlamının olduğunu iddia ederler. Tekfirciler de benzer inançlara sahiptirler. Ancak Seleflikten farklı inandıkları meseleler de vardır. Bunlardan biri ehl-i kibleyi tekfir etmeleridir. İyiliği emredip kötülükten alıkoyma prensibini de dindar Müslümanlara uygulamaktadırlar. Tekfircilerin ısrarla üzerinde durdukları konu, seçimlerdir. Bu uygulamayı şirk sayıp seçimlere katılan herkesin müşrik olduğuna inanırlar. Selefilerden ayrı olarak inandıkları diğer bir husus da, tekfir etmenin imanun bir parçası olduğudur.

İslâm Dünyasındaki Selefi ve Tekfirci Yapılanmanın Arnavutluk'taki Yansımaları

Arnavutluk'ta Selefi ve Tekfirci hareketler bir bütün olarak belirli bir lider ve hiyerarşi altında örgütlenmiş değildir. Bunun temel nedeni, Arap dünyasında belirli bir hiyerarşi içinde örgütlenememeleridir. Bununla birlikte, Arap ülkelerinde Tekfircilerin Selefiye'den farklı olarak örgütlenme adına teşebbüslere gittikleri ve özellikle Suudi

²⁵ İşcan, Mehmet Zeki, "Selefilik İhyacı ve Dini Düşünce Yenilik", *Marife*, Yıl. 9, S. 3, Kış 2009, s. 12.

Arabistan'da isyan çıkarmaya çalıştıkları görülmektedir. Örneğin 21 Kasım 1979'da Cüheyman el-Uteybî liderliğinde bir grup Tekfirci, Suud rejimine karşı bir eylem olarak Kâbe'yi kuşattı.²⁶ Olayın Kâbe'de meydana gelmesi, kuşatmanın uzun sürmesi ve zorlukla bastırılması, bastırılırken de Fransız Jandarma Kuvvetlerinden yardım istenmesi, Suudî hükümetinde başta olmak üzere tüm dünyada şaşkınlık yarattı. Suudî hanedanı yayınladığı bildiride olayın İslâm dininden çıkan (Haricî) bir zümrenin marifeti olduğunu iddia ederek zümreyi aşırı bir grup şeklinde tanımladı. Hatta Kâbe olayını, *İslâm'a karşı yapılan haclı saldırılarının bugüne varan uzantısı* olarak niteledi.²⁷ Ancak Suud yetkililerinin açıklamaları, Arabistan'da farklı Selefî anlayışların varlığını gizlemeye yetmedi. Cuheyman cemaati ile Suud hanedanının aynı köklerden beslenmesi de, olayın ilginç bir boyutunu teşkil ediyordu.²⁸ Suudî rejimini eleştiren ve kınayan risaleler kaleme alan Cuheyman'ın bu hareketi tesâdüfi ve ani değildi. Yazdığı risalelerde Suudî rejiminin dini niteliğinin kalmadığını, dolayısıyla Müslümanların rejime itaat etme yükümlülüklerinin bulunmadığını, ülkedeki kötü gidişatın önüne geçilmesi için hayatın her alanında şeriatın tekrar uygulanmaya başlamasının gerektiğini savunan Cüheyman, Tekfirci cemaati Suudî rejimine karşı besliyordu.

Arabistan'daki Selefî ve Tekfirci gruplaşmaların ve teşkilatlanmanın örnekleri çok bulunmakla birlikte, Arnavutluk'ta bir örgütlenme söz konusu değildir. Arnavutluk'taki guruplar daha çok Arap ülkelerinde okumuş gençlerin imamlık yaptıkları camilerde teşekkül etmektedir. Her iki hareket de bölgede henüz oluşum içindedirler. Arap kuruluşların Arnavutluk'tan gönderilmesinden sonra iş Selefî ve Tekfirci anlayışı benimsemiş genç Arnavutlara kalmıştır. Burada Arap ülkelerinde ve özellikle Suudî Arabistan'da devam edilen okullardan ziyade, özelde Arnavut gençlerin daha çok kiminle ve hangi mahallî teşkilatla iletişime geçtikleri önem taşımaktadır. Zira okudukları devlet üniversitelerinde gördükleri derslerle yetinmeyerek, belirli grupla-

²⁶ Ahmed, Akbar S., *Discovering Islam: Making Sense of Muslim History and Society*, Revised ed. Routledge, Canada, 2002, ss. 157-158.

²⁷ <http://www.islamdevleti.org/content/view/33462/101/27.07.2010>. (erişim: tarihi?)

²⁸ Büyükkara, Mehmet Ali, "Seleflüğün Yakın Tarihinden Önemli bir Yaprak", *Marife*, Yıl. 9, S. 3, Kış 2009, s. 23.

rın özel kurslarına da katılan Arnavut öğrenciler, memleketlerine birbirinden farklı anlayışlarla dönerek gruplaşma ve farklılaşma yaşamışlardır.

Her grubu maddi açıdan destekleyen belirli yerel kaynaklar bulunmaktadır. Seleflerin ve Tekfircilerin büyük bir kısmı ticaretle uğraşmaktadırlar. Bunun yanında cemaatin zekât parası gruba kaynak olmaktadır. Bu ise kemiyeti, gruplar açısından çok önemli bir hale getirmiştir. Ayrıca, hacca veya umreye gidenler Arap kuruluşlarından yardım getirebildiği gibi, Avrupa'ya çalışmaya giden Arnavutlar da yardımda bulunmaktadır. Selefler Arap ülkelerinden daha rahat maddi kaynak bulmaktadırlar. Bunun temel nedeni, Suudî Arabistan'da Seleflik veya Vehhabiliğin resmi konumda olmasıdır. Diğer taraftan Suud Arabistan'da Tekfirciler muhalefette olup kısıtlı kaynaklara sahiptir.

Arnavutluk'ta Selefler, Tekfircilerden hem daha geniş kaynaklara sahip hem de daha iyi örgütlenmiş durumdadırlar. Örneğin eğitim konusunda ilk adımı atıp, 1.-12. sınıf arasında eğitim veren *Qellimi i Jetës* adlı özel bir okul kurmuşlardır. Bu okulun inşaatı için harcanan paralar yerel Selefî esnaf tarafından karşılanmıştır. Çocuklarını İslâm terbiyesiyle yetiştirmek isteyen varlıklı Selefler, çocuklarını bu özel okula gönderir. Bunun yanında seviye tespit sınavlarıyla öğrencilere burs imkânları tanımaktadırlar. Selefler okulun kalitesinden ziyade, diğer özel ve devlet okullarındaki ahlaki bozukluk nedeniyle burayı tercih ederler. Bunun yanında okul çağına gelmemiş küçük ve yetim çocukların okutulduğu *Kopshti i Fëmijëve* adlı okul öncesi hizmet veren çocuk yuvasında da daha çok dini bilgiler öğretilmektedir.²⁹

Seleflerin yoğunlukla yaşadıkları bölgelerde cemaat üyeleri, Cuma namazının kılınmasının ardından lokantalarda buluşmaktadırlar. Ancak Arnavutluk'ta içkisiz ve helal gıdalarla hizmet veren lokanta bulmanın imkânsızlığı, Selefleri camilere yakın yerlerde lokanta açmaya zorlamıştır. Bunun olumlu bir yansıması olarak sektörde diğerleriyle yarışabilecek kalitede hizmet veren kuruluşlar açmışlardır.

Arnavutluk'ta Seleflerin başarılı oldukları diğer bir sektör, et sektörüdür. Arnavutluk'un hemen tüm şehir ve kasabalarında helal et

²⁹ Lala, Avni, *Dini-Sosyal Hareketlerin Sosyolojik Tahlininde İşlevselci Yaklaşım*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi, Bursa, 2010, s. 78.

ürünleri mağazaları bulunmaktadır. Gıda sektörüne olan güvensizlikten dolayı sadece Selefler değil, tüm Müslümanlar bu mağazalara rağbet göstermektedirler.

Selefi ve Tekfirci Hareketlerin Sosyal ve Siyasal Stratejileri

Genellikle Selefler ve Tekfirciler inanç bakımından homojenlik gösterirken sosyal-siyasal amaçlarına ulaşmada kullandıkları taktik ve strateji konusunda farklılık arz ederler. Tekfirciler siyasete karışmazlar ve bunu dini gerekçelere dayandırır. Arnavutluk'taki Tekfirciler, daha çok bugünkü Suudî Arabistan'daki muhalif gruplardan, özellikle Suud rejimine karşı çıktığından zaman zaman hapse atılan El-Makdisi'nin fetvalarından etkilenmektedirler. Dünya sistemlerine karşı yazı yazan El-Makdisi "Demokrasi Bir Dindir" adlı makalesiyle tanınmaktadır. Ona göre demokrasi sonradan ortaya konulmuş bir küfür dinidir. Demokratlar kanun koyucu Rabler, tabileri ise onların kulları mesabesinde. ³⁰ Bu yüzden partilerin önerdikleri programlara ve liderlerin özelliklerine hiç bakmadan, oy kullanmayı ve aday olmayı reddetmektedirler. Aday olan ya da oy kullanan bir Müslümanı müşrik kâfir muamelesi yapmaktadırlar.

Selefler siyaset görüşleri açısından iki gruba ayrılır. Bir kısmı parti liderinin ve adayların İslâm'a karşı tutumlarını, ayrıca kullandıkları oyların seçim sonucunu etkileyip etkilemeyeceğini göz önüne alarak şartlı oy kullanırlar. Diğer kısmı ise oy kullanmayı görev addetmektedirler. Onların temel prensibi "iki kötülüğün arasında seçim yapmaktır". Seçime giren partiler asıl itibariyle kötü olabilir. Ancak birini seçmek gerekecektir. Zira oy kullanılmadığında durum aleyhe olabilir. Onlara göre partilere katılmak, oy kullanmak ve diğer toplumsal şartlara eklenmek Müslümanlara zarardan ziyade fayda getirmektedir.

Tekfircilerin, Selefleri ve diğer Müslümanları eleştirdikleri konuların başında beşeri sistem için yemin etmek gelmektedir. Milletvekili olan dindar kişinin laik yasalara bağımlılık yemini etmesini Selefler ve diğer Müslümanlar şekli bir durum olarak görürlerken, Tekfirciler tam tersini düşünmektedirler. Bu mesele Suud Müftüsü olan Bin Baz'a da iletilmiş, o da fetvasında, *bir kişinin İslâm'a karşı olan beşeri yasaları yerine getirmesinin caiz olmadığını, bu yasalar adına yemin ederek uygula-*

³⁰ El-Makdisi, Ebu Muhammed, *www.islamiyorum.com*, S. 5, Bahar 2011, s. 89.

maya geçilmesinin iki kat günah olduğunu söylemiştir.³¹

Tekfirciler Selefleri eleştirirken siyasete eklenilen kişilerin ister istemez tağut durumuna düştüklerini dile getirmektedirler. Onlara göre kişi yasa koymayı bir insanlık hakkı olarak görüyorsa bu tağuttur. Nitekim yasa koymak hakkıyla ancak Allah'a mahsustur. Bu nedenle siyasetten uzak durarak bu işlerin şeytan işi olduğunu vurgulamaktadırlar.³²

Tekfircilere göre, meclise giren dindar insanlar, demokrasi karşıtı olmakla suçlanmamak için demokratik felsefeye daha sıkı bağlanırlar. Ne var ki tüm demokratik sistemler, küfrün yollarıdır. Nitekim bu sistemlerde insanlar yasa tasarlayarak Tanrı'nın yasa koyma yetkisini kaldırmakta, İslâm'ın ilkelerine ters düşen ve Müslümanları çığneyen yasalar tasarlamakta bu da onları küfre düşürmektedir.³³

Tekfirciler, Selefleri ve diğer Müslümanların neticede hem dini hem de siyasi açıdan hüsrana uğrayacağı kanaatindedirler.

Arnavutluk Toplumunun Selefi ve Tekfircilere Bakışı

Arnavutluk halkının Seleflere ve Tekfircilere bakışı incelenirken halk ile entelektüellerin yaklaşım farklılığına dikkat etmek gerekir. Arnavutluk hükümetinin İslâm Konferansı Örgütü'ne üye olmasının ardından gerçekleşen İslâm dünyasına açılım, Arnavutları doğrudan veya dolaylı olarak etkiledi.³⁴ Bunun üzerine entelektüel, akademisyen ve Müslüman din adamları zıt kutuplara ayrıştı. Hükümet, İslâm dünyasıyla ilişkilerin düzeltilmesinin Arnavutluk'ta İslâmî yaşayışı canlandıracağına bilse de³⁵ ülkede yatırımlara vesile olacağı düşüncesiyle İslâm Konferansı Örgütü üyeliğine tam destek verdi. Buna karşın Ortodoks kilisesinin başına Yunan bir papazın geçmesinin ardından, Arnavutluk'un üyeliğinin yeniden tartışmaya açılması, bu çerçevede sürecin Hıristiyan mezheplerinin gelişimini olumsuz etkilediği iddiaları³⁶ ve Başkan Berisha'nın iç ve dış basında sert bir dille eleştirilmesi Arnavutluk'u Av-

³¹ Balla, Abdurrahim, *E Vërteta e Qartë*, Tiranë, 2009, s. 72.

³² Balla, *a.g.e.*, s. 74.

³³ Balla, *a.g.e.*, ss. 76-84.

³⁴ Claver, *a.g.m.*, s. 133.

³⁵ Blumi, İsa, "Albania", *Muslim Cultures Today: A Reference Guide*, ed. Kathryn M. Coughlin, Greenwood Press, USA, 2006, s. 17.

³⁶ Claver, *a.g.m.*, s. 133.

rupa ve İslâm dünyası arasında bırakmıştır.

Arap kuruluşlarının ayırım yapmaksızın yoksullara yardım etmesi, dini ve mezhepleri ne olursa olsun yetimleri imkân ölçüsünde himaye etmesi Arnavutlarda bir sempati oluşturdu. Örneğin Arnavutluk'un kuzeyinde faaliyette bulunan Amerika merkezli *Et-tibee* kuruluşu, her ay binlerce yoksula ve yetime 30-50 dolarlık bir yardım paketi veriyordu. Zor günlerde halkın yanında bulunan Arap örgütler insanları etkilemişti. Komünist rejiminden beslenen Güneyli Ortodoks Arnavut aydınlar, bu kuruluşların ülkede bulunmasının Hıristiyanlar için olduğu kadar ateist kimlik için de bir tehdit teşkil ettiğini, ayrıca ülkede gerçekleşen İslâmî canlanışın Avrupa Birliği için bir engel olduğunu iddia ederek, İslâm karşıtı tutumlarını açık bir şekilde dile getirmekteydiler. Her ne kadar İslâmofobi Avrupa Birliği tarafından insan hakları ihlali olarak değerlendirilmişse de, Nobel Edebiyat Ödülü adayı olan İsmail Kadare'nin de aralarında bulunduğu bazı çevreler komünist rejimden sonra da İslâmofobiden vazgeçmemişlerdi. Kadare'ye göre Arnavutların millet olarak yaptığı en büyük ve tarihi hata, Müslüman olmaktır. *Identiteti Evropian i Shqiptarëve (Arnavutların Avrupalı Kimliği, 2006)* adlı eserinde İslâm karşıtlığını açık bir şekilde dile getirmiştir.³⁷ Komünist rejimden beslenen entelektüellerin yanında, Soros gibi birçok sivil toplum örgütleri de İslâm düşmanlığını kışkırtmıştır. Kasım 2006'da bir sivil toplum kuruluşu olan *MJAFT Mapo* adlı dergisinde Hz. Peygamber'in karikatürleri yayınlanmıştır.³⁸

Bunun yanı sıra, Seleflerin ve Tekfircilerin davranışlarından kaynaklanan bir antipati de toplumdan gelişmiştir. Son yıllarda bazı Selefi ve Tekfirci gençlerin dini bilgilerini çakara dönüştürerek Kur'an okutmak veya rukye yapmak isteyen insanlara para karşılığında hizmet verdikleri bilinmektedir. Bu tür davranışlar ise halkın gözünde İslâm'a bakış açısından olumsuz etki yaratmaktadır.

³⁷ Jazexhi, Olsi, "Përdorimi Politik i Islamofobisë në Shqipërinë Paskomuniste", *Integrimi i Shqiptarëve në Evropë dhe Vlerat që Islami Përcjell në Këtë Integrin*, ed. Nexhmi Haveriku ve Arkadaşları, Forumi Musliman i Shqipërisë, Kavajë, 2008, s. 113.

³⁸ Jazexhi, a.g.m., s. 116.

Sonuç

Dünyanın her yerinde manevî boşluk hissedilen ve bu nedenle bir takım arayışların peşine giden insanların varlığı bir gerçektir. Tüm dini hareketlerin ortaya çıkış sebepleri analiz edildiğinde, hemen hepsinin maneviyatı güçlendirme çabasıyla teşekkül ettiği müşahede edilir. Sosyal bilimciler, üyelerin dini akımlara katılma nedenlerini açıklarken, birincisi ideolojik mahrumiyet, ikincisi sosyal ağ olmak üzere iki faktörden bahsetmektedir. İnsanlar mahrum olduklarında dini hareketler devreye girer. İdeolojik mahrumiyet varoluşsal boşluktan bahsederken sosyal ağ ise, ideolojik mahrumiyeti reddetmemekle birlikte, kişiler arasındaki ilişkileri ön plana çıkarır. Bu bağlamda Arnavutluk'ta Selefi ve Tekfirci hareketler ele alındığında, bu iki yaklaşımın geçerliliğini koruduğu söylenebilir.

Arnavutluk'taki Tekfirciler kendilerini Selefi olarak tanımlasalar da, gerçekten öyle olmadıkları bilakis İslâm dünyasında tezahür eden Haricîlerin bir yansıması oldukları anlaşılır. Şu da bir gerçektir ki Tekfirciler dış görünüş itibariyle Selefilere benzemekte ve hemen aynı kaynaklardan beslenmektedir. Tekfirciler görünüşte Selefi gözüke de, meselenin köklerine inildiğinde iki akımın birbirinden farklı olduğu anlaşılmaktadır.

Arnavutluk'ta Selefiler topluma entegre olurken, Tekfirciler inançlarında daha radikal bir duruş sergilemektedirler. Bununla birlikte Tekfircilerin keskin din anlayışları toplumdan dışlanmalarına sebep olmaktadır. Ancak bu durumdan rahatsız olmayan Tekfirciler, bunun insanların dikkatini çektiğine ve İslâm'a davet etme hususunda olumlu bir vesile olduğuna inanmaktadırlar.

Netice itibariyle Selefilik ve Tekfircilik Arnavutluk'un dini yapısının gerçekliklerindedir. Bu iki akımın da İslâmî yaşayış açısından topluma doğrudan veya dolaylı olarak yansımaları olmuştur. İslâm âleminin genel yapısına bakıldığında aşırı görünen bu gruplar kendi içyapıları itibariyle mensuplarınca belli mantıkî zemine oturtulsa da diğer Müslümanları dışlayıcı bazı tutum ve davranışları açısından ümmeti ayrıştırıcı özellikleri de içinde barındırırlar. İslâm ümmeti içinde farklı düşünüş ve anlayışların mevcudiyeti başlı başına bir tehdit değilken durumu tersine çeviren tutumlar yaşanmaktadır. Arnavutluk'ta İslâm dininin aşırı uçlarda yaşanması ve yaşatılmasından önce doğru anlaşılması ve yorumlanmasına ihtiyaç vardır.

Bibliyografya

- Ahmed b. Hanbel, *Müsnedü'l-İmam Ahmed b. Hanbel*, c. 12, Thk. Şuayb el-Arnâvûd, Müessesetür-Risale, ts.
- Ahmed, Akbar S., *Discovering Islam: Making Sense of Muslim History and Society*, Revised ed. Routledge, Canada, 2002.
- Balla, Abdurrahim, *E Vërteta e Qartë*, Tiranë, 2009.
- Blumi, İsa, "Albania", *Muslim Cultures Today: A Reference Guide*, ed. Kathryn M. Coughlin, Greenwood Press, USA, 2006.
- Bulut, Mehmet, "Haricîlik", *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*, c. 2, Risale Yay., İstanbul, 1990.
- Büyükkara, Mehmet Ali, "Selefliğin Yakın Tarihinden Önemli bir Yaprak", *Marife*, Yıl. 9, S. 3, Kış 2009.
- Claver, Nathalie, "Islam, State and Society in Post-Communist Albania", *Muslim Identity and the Balkan State*, ed. Hugh Poulton ve Taji Farouki, C. Hourst & Co. (Publishers) Ltd., London, 1997.
- Ebu Zehra, Muhammed, *Ahmed İbn Hanbel: Hayatı, Görüşleri Ve Fıkıhtaki Yeri*, çev. Osman Keskioglu, Ankara, 1984.
- Ebu Zehra, Muhammed, *İslâmda İtikadi-Siyasi ve Fıkhi Mezhepler Tarihi*, çev. Sıbğatullah Kaya, Şura Yay., İstanbul, 1993.
- El- Makdisi, Ebu Muhammed, *www.İslâmiyorum.com*. S. 5, Bahar 2011.
- El-Kardavi, Yusuf, *İman ve İslâmda İtidal*, çev. Mehmet Yolcu, Çıra Yay., İstanbul, 2006.
- Firuzabadi, Muhammed b. Yakub, *el-Kamusu'l Muhit*, Darul-Fikr, Beyrut, 1995.
- İşcan, Mehmet Zeki, "Selefliğin İhyacıları ve Dini Düşüncede Yenilik", *Marife*, Yıl. 9, S. 3, Kış 2009.
- Jazexhi, Olsi, "Përdorimi Politik i Islamofobisë në Shqipërinë Paskomuniste", *Integrimi i Shqiptarëve në Evropë dhe Vlerat që Islami Përcjell në Këtë Integrim*, ed. Nexhmi Haveriku ve Arka-dashları, Forumi Musliman i Shqipërisë Yay., Kavajë, 2008.

- Kurt, Abdurrahman, *Din Sosyolojisi*, Dora Yay., Bursa, 2011.
- Kutlu, Sönmez ve Arkadaşları, *İslâm Düşünce Ekolleri Tarihi*, ed. Hasan Onat, Ankuzem Yay., Ankara, 2006.
- Lala, Avni, *Dini-Sosyal Hareketlerin Sosyolojik Tahlilinde İşlevselci Yaklaşım*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sos. Bil. Ens., Bursa, 2010.
- Nafi, Basheer M., "Yeniden Dirilen Seleflilik: Nu'man El-Alusi ve iki Ahmed Muhakemesi", çev. Kadir Gömbeyaz, *Marife*, Yıl. 9, S. 3, Kış 2009.
- Öz, Mustafa, "Haricîler", *D.İ.A.*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., c. 16, İstanbul, 1997.
- Öz, Mustafa, *Başlangıçtan Günümüze İslâm Mezhepleri Tarihi*, İletişim Yay., İstanbul, 2011.
- Özalp, Ahmet, "Haricîlik", *Şamil İslâm Ansiklopedisi*, c. 2, Şamil Yay., İstanbul, 1990.
- Özerverli, M. Sait, "Selefiyye", *D.İ.A.*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., c. 36, İstanbul, 2009.
- Sarıkçioğlu, Ekrem, "Yeni Dini Akımlar", *Dinler Tarihi Araştırmaları II*, Dinler Tarihi Derneği Yay., Ankara, 2000.
- Topaloğlu, Bekir, *Kelam İlmi: Giriş*, Damla Yay., 8. Baskı, İstanbul, 2007.
- Uludağ, Süleyman, *İslâm Düşüncesinin Yapısı*, Dergah Yay., 5. Baskı, İstanbul, 2009.
- Vickers, Miranda, "Islam in Albania", *Advanced Research and Assessment Group Balkans Series*, 08/09 March 2008.
- <http://www.İslâmdevleti.org/content/view/33462/101/27.07.2010>.